

Reminiscencija čitatelja *Života*

Ivo SEČKAR

Sažetak

Pisac reflektira o vrijednosti časopisa »Život« te prosuđuje njegovu važnost u formiranju duhovne kulture hrvatskoga naroda.

U semiotičkom trolistu *pisac–djelo–čitatelj* čitatelj je često zanemaren. U psihologiji je relativizirana vrijednost pamćenja, osobito judicioznog (po starom nazivlju) zbog njegove afektivne obojenosti, i to zato da je svako sjećanje subjektivističko rekonstruiranje prošlih znanja i dojmova. Valjda je i tako, ali zašto se »sinovi svjetla« toliko trude da tragove kršćanskog u pamćenju izbrišu iz naših psiha?

Kad sam se u hladan, injem urešen dan, uspinjao Zajčevom i Lašćinskom prema Jordanovcu na svečanu akademiju prigodom 75. obljetnice i 50 godišta kontinuiranog izlaženja *Života — Obnovljenog života*, osjećao sam se kao hodočasnik koji je krenuo na Jordan sa željom da prođe uz njega od Genezaretskog jezera do Mrtvog mora. Tako je, naime, *Život* tekao kroz moj mali život. Dok je p. Braj(i)čić poznatom filozofsko–teološkom sintetičnošću i analitičkim finesama govorio o časopisu, zatekao sam se u snatrenju o davnim danima daleke mladosti. O usjecima i zavojima, o ushitima i klonućima, kad je *Život* meni i mnogima bio kompas i u plovidbama i u brodolomima.

O teoriji recepcije napisane su (i u nas) mnoge studije. Iako su apsurdna mnoga pretjerivanja, poput onog da je »čitanje dekodiranje kodiranog s ponovnim kodiranjem«, ne mogu se osporiti točnosti Buffonova izričaja da je »stil sâm čovjek« kao ni Terencijeva sentenca da sudbinu »libella« (časopisa) određuje prihvaćanje i shvaćanje čitatelja. U tom rasponu kretat će se moji spomenarski zapisi, zamagljeni i preuzetni.

Sa *Životom* sam se susreo na početku adolescencije. Bilo je divno — malo sam toga razumio! Otad u raznim oblicima bio mi je vrelo, nadahnuće, katarza u libidonoznoj močvari, u lutanjima prijekor. Stjecajem okolnosti kao siromašni đak i student pratio sam najznačajnije časopise u predrtnoj Jugoslaviji (bez ideološke isključivosti), pa mogu bez ishitrenosti ustvrditi da u povijesti hrvatske periodike *Život* objektivno zauzima visoko mjesto. I strukturom sadržaja, i kvalitetom suradnika, i kvantitetom čitatelja. (Prosječna naklada od 1500 do 2000 — i to bez kapitala i marketinga — za naše vrlo usko, siromašno intelektualno tržište bila je velika.)

Bilo je to vrijeme apologetike i kontroverzistike ne samo među izričito zaraćenim stranama, nego i unutar njih (npr. *Pečat i Izraz*). Napose je bilo zapleteno na katoličkoj liniji. Svatko kao da je imao svoj feud, svoj zaboran. Djeca su se igrala: »...jedan, dva, tri, svadili se fratri...« a, na žalost, tako je bilo i u stvarnosti. I sve to u podneblju ugrožene katoličke, hrvatske vjere i kulturne baštine, štoviše i postojanja. »Rat žutih i crnih mrava« zjurado je to opisao katolički i hrvatski apostat »veliki brat« Viktor Novak. U vrzinom kolu časopis, koji je pokrenut radi evangelizacije hrvatske intelektualne elite, često je bio u nebranom grožđu, pa je zbog »ježovitizma« bio omiljena meta inače međusobno sukobljenih tabora. Doduše, težio je da principijelnošću bude »iznad meteža«. Apelirao je na jedinstvo u katoličkim redovima, osobito u *Katoličkoj akciji*. Da je osnovni kršćanski zakon: zakon ljubavi (»po tome će svijet poznati da ste moji učenici«). Da kršćanskog apostolata nema bez kršćanskih sredstava, bez u sebi ostvarenog kršćanstva! Ponavljao je maksimu kršćanskog pluralizma: *U bitnom jedinstvo, u nebitnom sloboda, u svemu ljubav* (in necessariis unitas, in dubiis libertas, in omnibus caritas). No razdor se nastavljao: bili su »naši« i »vaši«, kao da nisu svi morali biti Kristovi.

Kad s vidikovca sa širim obzorom, stišanih strasti, dubljih spoznaja osmotrimo tadašnje razdore koji su se tad pričinjali sablasnim, umnogomu možemo biti radosni što ih je bilo. Bez njih bi — bez njihove raznolikosti, osebnosti, razbuktalosti — panorama katoličkog hrvatskog svijeta u međuratnom i ratnom razdoblju bila siromašnija, bezbojnija, u likovima, i u krajoliku, i u misaonosti. Nije žalosno, već naprotiv, što su izvan *Života* bili najbolji književnici katoličke inspiracije — Ljubomir Maraković, Petar Grgec uglavnom, Sida Košutić, Štefa Jurkić, Velimir Deželić ml., Ivo Lendić, Zvonimir Remeta..., te najrenomiraniji katolički filozofi i teolozi — Stjepan Zimmermann, Stjepan Bakšić, Karlo Balić, Hijacint Bošković, Aleksandar Gahs, Jordan Kuničić..., jer su u njemu iznicali novi talenti. Dobro je što su profesori Bogoslovnog fakulteta u Zagrebu imali strogo znanstvenu *Bogoslovnu smotru*, franjevci studentsku *Novu reviju*, dominikanci meditativni *Duhovni život*, Seniorat briljantno uređivanu (Maraković) estetski produhovljenu *Hrvatsku prosvjetu*. Budući da je u tako oštroj utakmici isusovački *Život* morao pronaći svoj lik našao ga je u *integralnom katolicizmu*. Odziv je bio snažan. Čitao se u studentskim krugovima, na katedrama, samostanima, a pratili su ga i protivnici. I do mene, u zabitima istočne Bosne i zapadne Srbije, dopirao je kao glas zasanjanih visina i drago pismo nekome u osami kojemu nitko nije pisao. Očekivao sam ga nestrpljiva srca, uskovitlanoga duha. Teško ga je bilo slijediti na strmim misaonim usponima, prihvaćati utjehu boecijevsko-kozeljevskih meditacija »na rubu stranice«, kad je meni trebao »odmah i ovdje«. Gdjekad sam mislio »tvrd govor« zbog zahtjevnosti u postavljanju pitanja »položaja čovjeka u svemiru i povijesti« s osobnim prihvaćanjem onoga: *ili — ili*.

Problemi i nedoumice, pogotovu kako ih je izlagao p. Grimm, bili su i moji. Alterantivno: vjera–nevjera, teizam–ateizam, katolicizam–marksizam, besmrtnost–smrtnost duše, i sl. Raspravljalo se polemički o Freudovoj psihoanalizi, o Adlerovoj individualnoj psihologiji, parapsihologiji, okultizmu, o inkviziciji, svećeničkom celibatu, starokatolicizmu, masonegriji, o povijesnim temama hrvatske katoličke prošlosti. Komentirane su papinske enciklike... Gotovo redovito apologetskim tonom.

Koliko se sjećam i mogu prosuditi: u filozofiji su urednici i suradnici zastupali neoskolastiku (od novijih autora Donata, Przywaru, Maritaina, Maréchala; u psihologiji Merciera, Lindworskog, Fröbesa; u biologiji neovitalizam i donekle transformizam; u antropologiji autoriteti su bili Pinard de la Roulaye i W. Schmidt; u sociologiji papinske enciklike te Nell- – Breuning, H. Pesch; u politologiji »vatikanski pogledi«; etika se utapljala u moralci; estetika, uzgredna sociologija čvrsto na temeljima crkvenog naučiteljstva: *Roma locuta, causa finita!*... Tako bih nekako mogao sažeti dojmove uskladištene u mojoj memoriji.

Kaže se da je važnije *što*, a ne *tko* piše. Čini se da je to bio stav urednika u prvim godištima revije, jer rijetki su potpisani autorski prilozi. Uzrok je vjerojatno i u tome što je mlada Hrvatska provincija, oskudna u svemu, oskudijevala i u piscima za tako ambiciozan pothvat. Međutim, mladi, a njima je časopis bio i namijenjen, i takvog su prihvatili s oduševljenjem. Očito je bilo da je njegov pokretač učeni povjesničar i introspektivni odgojitelj p. Miroslav Vanino (1879.–1965.) osjetio u pravi trenutak kakvo je štivo potrebno mladim katoličkim intelektualcima da bi se oslobodili fetišizma i frustracija, da bi im »dani bili srećom obasjani«. Urednik je bio od 1919. do 1922. godine

Kako su najoduševljeniji čitatelji Vaninova razdoblja (1919.–1922.) sazrijevali: od đaka postali su studenti, od studenta diplomanti — podizali su se kriteriji.

Za vrijeme urednikovanja p. Ante Alfirevića (1875.–1945.) njegova intelektualna mjerila bila su visoko postavljena po modelu Mahnićeve *Hrvatske straže*, kojoj je on bio prvi i posljednji urednik. Bio je jedan od najrenomiranijih hrvatskih filozofsko–teoloških pisaca, enciklopedijske kulture, lakog, osebnog esejističkog stila okićenog metaforama iz klasične i talijanske književnosti. Favorizirao je i kod drugih suradnika subjektivniji ton. Uz starije autore Alfirević, Bock, Springer, Vanino, startaju i mladi: Ivan Merz, Ivan Kozelj, Drago Čepulić, Stjepan Podolšak... Duh i puls novoga vremena. Kao mlad pisac objavio je 1904./5. filozofski bildung roman *Kroz trnje ovoga svijeta*, koji još nije valoriziran. Na kormilu je bio od 1922. do 1928. godine.

Svoju pravu i punu fizionomiju i ugled *Život* je postigao za uredništva p. Karla Grimma (1898.–1952.). Uređivao ga je od 1929. do 1937. Mladi urednik, uzoran svećenik i strogi redovnik po mnogim svojstvima i talen-

tima bio je iznimna osoba. Čovjek duboke vjere, čvrstog značaja, briljantnog uma, književne nadarenosti, izvanredne filozofsko-teološke naobrazbe — u Đakovu, Ljubljani, Innsbrucku, Valkenburgu, Münchenu — uzeo je plug u svoje ruke i odmah zaorao duboku brazdu. Gotovo da nije bilo nijednoga važnog idejnog i socijalnog problema u našem društvu o kojem on ne bi duboko, temeljito, pa i polemično raspravljao. Jasno, eruditivno, odvažno branio je vjeru i Crkvu od svih javnih i potmulih nasrtaja. Uz aksiom »contra facta non valent argumenta« oštromno, vješto, britko dokazivao je istinitost i opravdanost kršćanske nauke i načela. U argumentaciji je bio znanstveno objektivan, da su i protivnici mogli od njega naučiti mnogo o svojim doktrinama. Po mom uvjerenju, bio je najveći moderni hrvatski kontroverzist. Kao urednik otvorio je vrata novim mladim suradnicima, inzistirajući na stručnosti i vlastitosti njihovih priloga. Želio je da ozbiljni inteligenti prihvate časopis kao svoj, kao savjetnika u idejnom i socijalnom kaosu. U Grimmovoj eri, uz staru gardu (patrolog Bock, filozof Šanc, povjesničari Vanino i Maslač, pedagog Stržić) osobito su se profilirali i afirmirali patri Ivan Kozelj (moram ga opet spomenuti), Stjepan Kr. Flodin, Andrija Glavaš, magistri Stjepan Tomislav Poglajen, Josip Badalić, Đuro Brožičević, svećenik filozof Vilim Keilbach, svjetovnjaci Dušan Žanko, Ivo Oršanić, Ivo Korsky... (Nikome ne navodim akademske titule, premda su ih svi imali.)

Posebno burna i složena je faza od 1937. do 1941. kad je časopis uređivao turbulentni, kontroverzni mladi pater Stjepan Tomislav Poglajen (1906.–1990.). On je svojevršnim vizionarskim zanosom plamtio za ideale Kristova kraljevstva. Bernasovskog stila i emfaze i u *Život* je prenosio nemire iz života i politike. Unio je nove oblike i sadržaje. Pišući pod vlastitim imenom i pseudonimima (Catholicus, Croata, Historicus, Viator), prijašnji svoj naglasak od antikomunizma prenio je na antinacizam. Želio je *Katoličku akciju* reformirati po žosističkom modelu. Promovirao je Ivana Merza kao »providencijalnog čovjeka Hrvatske«. Njegova redovnička subraća bila su suzdržana prema njegovim inicijativama. Uz stare — za Grimma afirmirane suradnike, pojavili su se novi: patri Stjepan Sakač, Ivan Jäger, Ivan Kukula, Stjepan Zec, Ivan Nikolić... magistri Ante Gabrić (iz Kurseonga), Stjepan Polgar, Antun Wurster... svećenik filozof i teolog Đuro Gračanin... svjetovnjakinje Marica Stanković, Đurđica Vitković, Zdenka Žanko, Ida Liko..., svjetovnjaci Felika Niedzielsky, Ivan Schrekeis, Krsto Spalatin, Sergije Stein... Sve i svi na visini. Toliki izazovi, nisu mogli proći bez otpora. Došli su i sukobi. I s građanskom, ali i s crkvenom hijerarhijom. Komešanje i unutar Družbe. Nadahnuta misaona poema »13. vjekovna Hrvatska« u prvom broju *Života* g. 1941. bila je njegov labuđi pjev u časopisu, zamalo i samog časopisa. Godine 1943. Poglajen je otišao iz Družbe i Hrvatske. Pod imenom prof. Tomislav Kolaković, father George, prof. Georges, poput meteora, prohujao je cijelim

globusom. Od Slovačke, partizanstva, Sovjetskog Saveza, Češke, Zapadne Europe, Amerike, Kine, Indije, Vijetnama. Bio je najpoznatiji i najzagonetniji Hrvat na svjetskoj pozornici. Teško je razlučiti: što je legenda a što istina o njemu. Koliko znam, on je pelud *Života* razastirao po svijetu.

Spasavanje *Života* tadašnji provincijal p. Karlo Grimm povjerio je iskusnom, suptilnom poznavatelju i voditelju ljudskih duša, dubokom filozofu, piscu mimozne osjetljivosti p. Ivanu Kozelju (1896.–1982.). Tad se vidjelo koliko je providonosno bilo što je Družba imala u Zagrebu vlastiti Filozofski institut (osnovan g. 1937.). Već prvim generacijama mladih magistara (diplomiranih filozofa) p. Kozelj je s punim povjerenjem otvorio stranice časopisa. Ravnopravno uz svoje dojučerašnje profesore zasjala je plejada mladih: Josip Dinko Mravak, Ante Katalinić, Rudolf Brajčić, Predrag Belić, Mijo Škvorc. Mi čitatelji bili smo iznenađeni i osvojeni njihovim sigurnim, poletnim, eruditivnim debijem. Svjež proljetni vjetar.

P. Kozelja je g. 1944. naslijedio biolog, afirmirani suradnik časopisa p. Franjo Krautzer (1911., iz Družbe istupio 1948., shematizam biskupije u Grazu 1986. spominje ga kao profesora vjeronauka). On je uredio i posljednji broj (jedan od najboljih), uoči proljeća 1945. godine. Slutio sam da je to Cvjetnica prije Velikog petka.

Kad se na kraju osvrnem na te davne dane mladosti, daleke, reći ću — ne bez nostalgije: U *Životu* je bilo kao i u životu. I zanosa i suza. I jakih i slabih. I među suradnicima i među čitateljima. I Jeronima, i Julijana, i Tertulijana. Srećom, Jeronima najviše. U nekoj mojoj depresiji jedan me umni svećenik tješio Jeronimovim riječima, koje sam sebi ovako formulirao: Mnogi su krunjeni zbog svojih vrlina, a i zbog poroka. Okrunjeni će biti samo oni koji su ostali vjerni Bogu! Ovo je moja uljanica pred Svetohraništem za sve ono što mi je *Život* dao.

THE REMINISCENCE OF THE READER OF »ŽIVOT«

Ivo Sečkar

Summary

The writer meditates about the value of the magazine »Život« and evaluate its importance in the shaping of the spiritual culture of the Croatian people.

